

MARIA SZCZEPANIEC

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA BADAŃ POLIGRAFICZNYCH W POLSKIM PROCESIE KARNYM

1. WPROWADZENIE

Kwestia możliwości wykorzystania badań poligraficznych w polskim procesie karnym wciąż budzi wiele kontrowersji, a przepisy regulujące tę materię interpretowane są w zróżnicowany sposób. Rozbieżności interpretacyjne pojawiają się zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie. Początkowo przedmiotem sporu była kwestia dopuszczalności badań poligraficznych w polskim procesie karnym. Problem natury interpretacyjnej pojawił się na gruncie art. 171 § 4 pkt 2 k.p.k. z 1997 r. (jeszcze przed nowelizacją z 2003 r.). Przepis ten odnosił się do badań poligraficznych, a jego treść mocno podzieliła przedstawicieli doktryny procesu karnego. Przez część z nich został on potraktowany jako bezwzględny zakaz dowodowy¹, niektórzy uważali jednak, że zakaz wykorzystania poligrafu dotyczy tylko czynności przesłuchania². Wyrażany był także pogląd, że wprowadzone przez k.p.k. z 1997 r. unormowanie nie pozwala

¹ A. GABERLE, *W kwestii badań poligraficznych w polskim procesie karnym*, «PiP» 56.4/2002, s. 26; T. GRZEGORCZYK, J. TYLMAN, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1998, s. 428-429.

² J. WIDACKI, *Glosa do postanowienia SN z 21 XII 1998*, «Palestra» 43.3-4/1999, s. 238.

na udzielenie jednoznacznej odpowiedzi na pytanie dotyczące istnienia zakazu dowodowego w odniesieniu do badań poligraficznych³. Ten spór został jednak rozstrzygnięty⁴ nowelizacją Kodeksu postępowania karnego z 2003 r., która wprowadziła do polskiego ustawodawstwa przepisy art. 192a i art. 199a wprost regulujące kwestię możliwości wykorzystania poligrafu. Można przyjąć, że nowelizację z 2003 r. uznano za rozwiązanie kończące spór dotyczący kontrowersji wokół badań poligraficznych również dlatego, że po tej dacie w literaturze przedmiotu był to temat podejmowany dość rzadko. Okazuje się jednak, że aktualne unormowanie nie jest wolne od kontrowersji. Sporna pozostaje wciąż kwestia sposobu wykorzystania ekspertyzy poligraficznej na użytek procesu karnego, a więc kwestia, w jakim celu możemy te badania spożytkować. Zasadnicze pytanie dotyczy możliwości dowodowego wykorzystania opinii z badań poligraficznych.

2. MOŻLIWOŚCI DOWODOWEGO WYKORZYSTANIA OPINII Z BADAŃ POLIGRAFICZNYCH W ŚWIETLE PRZEPISÓW ART. 171 § 5 PKT 2 K.P.K., ART. 192A § 2 K.P.K. ORAZ ART. 199A K.P.K.

Rozważania dotyczące problematyki dowodowego wykorzystania opinii z badań poligraficznych wymagają analizy przepisów art. 171 § 5 pkt 2 k.p.k., art. 192a § 2 k.p.k. oraz art. 199a k.p.k. jak również określenia zachodzącej pomiędzy tymi przepisami relacji.

³ J. WARYLEWSKI, *Dopuszczalność stosowania poligrafu w świetle nowej procedury karnej*, «Palestra» 44.5-6/2000, s. 75.

⁴ Wskazują na to liczne wypowiedzi przedstawicieli doktryny, m.in. J. WÓJCIKIEWICZA, który twierdzi, że nowelizacja z 2003 r. przesądziła o dopuszczalności stosowania ekspertyzy poligraficznej w procesie karnym „więcej niż jednoznacznie”, J. WÓJCIKIEWICZ, *Badanie poligraficzne (wariograficzne) pracownika i funkcjonariusza*, [w:] *‘Doctrina Multiplex Veritas Una’. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Mariuszowi Kulickiemu*, red. A. BALUSIEWICZ, A. MAREK, V. KWIATKOWSKA-DARUL, Toruń 2004, s. 31, R. JAWORSKI, *Uwagi o rozwiązaniach dotyczących stosowania poligrafu w kodeksie postępowania karnego z 1997 r. (po nowelizacji z 2003 r.)*, «Przeгляд Sądowy» 11-12/2005, s. 181.

Zgodnie z art. 171 § 5 pkt 2 k.p.k. (w brzmieniu ustalonym nowelizacją z 10.01.2013 r.) niedopuszczalne jest stosowanie środków technicznych wpływających na procesy psychiczne osoby przesłuchiwanej albo mających na celu kontrolę nieświadomych reakcji jej organizmu w związku z przesłuchaniem. Przepis ten w relacji z art. 192a i 199a daje podstawę do zajęcia stanowiska, że aktualna regulacja prawna nie zabrania stosowania poligrafu w polskim procesie karnym. Art. 171 § 5 pkt 2 k.p.k. zawiera jedynie zakaz wykonywania badania poligraficznego w związku z przesłuchaniem. Problem, jaki pozostał, dotyczy wszakże sposobu rozumienia użytego w tym przepisie zwrotu „w związku z przesłuchaniem”. Podstawowe pytanie dotyczy możliwości utożsamienia określenia „w związku z przesłuchaniem” ze sformułowaniem „w ramach przesłuchania”⁵. Niewątpliwie zwrot „w związku z przesłuchaniem” ma szerszy zakres i obejmuje nie tylko samą czynność przesłuchania, ale wszystko, co ma z tym przesłuchaniem związek. Należy jednak pamiętać o niedopuszczalności stosowania wykładni rozszerzającej. Dlatego na akceptację zasługuje pogląd zawarty w postanowieniu Sądu Najwyższego z 29 stycznia 2015 r.⁶, w którym wskazano, że „niedopuszczalne jest użycie wariografu w trakcie czynności przesłuchania. Użyte przez ustawodawcę w art. 171 § 5 ust. 2 k.p.k. wyrażenie «w związku z przesłuchaniem» rozumieć należy w ten sposób, że omawiany zakaz dotyczy nie tylko samej czynności procesowej przesłuchania, ale również czynności pozostających w bezpośredniej relacji z przesłuchaniem. Omawiany zakaz obejmuje zatem przesłuchiwanie z udziałem eksperta, bądź samodzielne wykorzystywanie wariografu przez organ przesłuchujący”. W postanowieniu tym podkreślono ponadto, że niedopuszczalne jest przeprowadzenie badania bezpośrednio przed przesłuchaniem lub bezpośrednio po nim, kiedy mogłoby ono wpływać na swobodę wypowiedzi osoby

⁵ Przeciwny stawianiu znaku równości pomiędzy tymi zwrotami był A. GABERLE, *W kwestii badań...*, s.26.

⁶ I KZP 25/14, «OSNKW» 5/2015, poz. 38.

przesłuchiwanej, stanowić rodzaj nacisku bądź zagrożenia z jej punktu widzenia⁷. Zasadniczo jest to trafny pogląd. Zasadniczo, gdyż wydaje się, że Sąd Najwyższy ujął kwestię owej bezpośredniości dość wąsko, tzn. przyjął, że zabronione jest przeprowadzanie badania poligraficznego bezpośrednio przed przesłuchaniem lub bezpośrednio po nim jedynie wówczas, kiedy w konkretnych okolicznościach mogłoby ono ograniczać swobodę wypowiedzi bądź stanowić rodzaj nacisku czy też zagrożenia. Taką interpretację przyjmują także J. Widacki i A. Szuba-Boroń⁸, którzy uważają ją za właściwą.

Bliskość temporalna pomiędzy badaniem poligraficznym a przesłuchaniem z pewnością nie będzie pozostawać bez wpływu na przebieg samego badania. Ponadto przeprowadzenie badania bezpośrednio przed przesłuchaniem lub bezpośrednio po nim to sytuacja, którą właśnie można określić mianem „mającej związek z przesłuchaniem”. Trudno bowiem uznać, że kiedy np. bezpośrednio po czynności przesłuchania przystępujemy do badania poligraficznego, pozostaje to bez związku z zakończonym dopiero co przesłuchaniem. Taka bliskość czasowa (bezpośredniość) stałaby więc w sprzeczności z zakazem przewidzianym w art. 171 § 5 ust 2 k.p.k. Bez wątplenia należy zatem postulować zachowanie pewnego odstępu czasowego pomiędzy badaniem poligraficznym a przesłuchaniem.

W cytowanym wyżej postanowieniu Sądu Najwyższego wskazano także, że związek, o którym mowa w art. 171 § 5 ust 2 k.p.k. powinien mieć ewidentny i bezpośredni charakter oraz winien dotyczyć ściśle przeprowadzanej czynności przesłuchania, a zawarty tam zakaz odnosi się do sytuacji, w której można wykazać wpływ badania wariograficznego na przebieg przesłuchania, wzajemną zależność badania i przesłuchania⁹.

Zgodnie z unormowaniem zawartym w art. 192a k.p.k., w celu ograniczenia kręgu osób podejrzanych lub ustalenia wartości dowodowej

⁷ Ibidem.

⁸ J. WIDACKI, A. SZUBA-BOROŃ, *Badania poligraficzne w procesie karnym w świetle postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2015 r.*, sygn. I KZP 25/14, «Prokuratura i Prawo» 2/2016, s. 12.

⁹ I KZP 25/14, «OSNKW» 5/2015, poz. 38.

można również, za zgodą osoby badanej, zastosować środki techniczne mające na celu kontrolę nieświadomych reakcji organizmu. W doktrynie wielokrotnie wskazywano na trudności w interpretacji tego przepisu¹⁰. Przepis ten zakończył wprawdzie spór dotyczący dopuszczalności stosowania poligrafu w polskim procesie karnym, ale nie przyczynił się do wzrostu liczby przeprowadzanych w Polsce badań poligraficznych. Bez wątplenia ma to związek zarówno z kwestią wciąż niejasnej i kontrowersyjnej wartości dowodowej takiej ekspertyzy oraz z pewnego rodzaju ostrożnością ze strony prokuratorów wobec tego badania. Wydaje się, że ta ostrożność ma swoje źródło w braku dostatecznej wiedzy co do możliwości i sposobów wykorzystania opinii uzyskanej na podstawie badania poligraficznego.

Art. 192a stanowi podstawę do wykorzystania badań poligraficznych w celu eliminacyjnym. Ta kwestia nie budzi wątpliwości z uwagi na określenie tego celu wprost w przepisie. Sporna pozostaje jednak kwestia, czy przepis ten stwarza również możliwości dowodowego wykorzystania wyników takich badań. Czy opinia sporządzona na podstawie badania poligraficznego w ogóle może stanowić dowód? Kolejna wątpliwość dotyczy formy – czy badanie powinno być przeprowadzone w formie ekspertyzy.

W zakresie formy należy uznać, że badanie poligraficzne powinno mieć formę ekspertyzy, co jest konsekwencją przyjęcia stanowiska, że wynik badania poligraficznego może zostać wykorzystany w procesie karnym jako dowód.

Niektórzy procesualiści twierdzą, że w przypadku badań poligraficznych mamy do czynienia tylko ze szczególnego rodzaju „materiałem”, który jest badany przez biegłego, a wynik zbadania tego materiału stanowi swoiste narzędzie ograniczenia kręgu osób podejrzanych i w dalszym toku postępowania w sprawie nie stanowi dowodu¹¹. Jak wskazano,

¹⁰ M. in. P. HOFMAŃSKI, E. SADZIK, K. ZGRYZEK, *Kodeks postępowania karnego*, I, Warszawa 2004, s.637-638; J. WÓJCIKIEWICZ, „Tralowanie” w polskim procesie karnym (art. 192a k.p.k.), [w:] *Czynności procesowo-kryminalistyczne w polskich procedurach*, red. V. KWIATKOWSKA-DARUL, Toruń 2004, s. 63 i 65.

¹¹ J. GRAJEWSKI, L. K. PAPRZYCKI, M. PŁACHTA, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, I, Kraków 2003, s. 513.

związek pomiędzy przepisami § 2 § 1 art. 192a k.p.k. uprawnia do zajęcia stanowiska, że z wynikiem badań poligraficznych należy postępować tak samo, jak z materiałem, o którym mowa w § 1, bowiem jego wartość eliminująca i dowodowa jest taka sama jak materiału określonego w § 1, dlatego oceny wyniku takiego badania winno się dokonywać według tych samych kryteriów¹².

A. Gaberle oceniając projekt nowelizacji, wyraził obawę, że badania poligraficzne staną się swoistym „fantomem procesowym”, ponieważ będzie je wolno prowadzić, ale nie będzie wolno wykorzystywać ich wyniku jako dowodu¹³. A. Gaberle należał do gorących przeciwników dopuszczalności badań poligraficznych, wskazując wiele argumentów na poparcie swojego stanowiska. Twierdził m.in., że nie można traktować „pobudzenia emocjonalnego” jako „śladu emocjonalnego”, bowiem dochodzi wówczas do zmiany przedmiotu badania¹⁴. Poglądy, jakoby wynik badania poligraficznego nie miał znaczenia dowodowego, nie zasługują jednak na aprobatę. Za niezrozumiałe należy uznać obawy przed wykorzystywaniem nowoczesnych technik badawczych na użytek procesu karnego, jeżeli zostały one uprzednio zweryfikowane naukowo i dostosowane do procesowego wykorzystania.

Należy także zwrócić uwagę na okoliczność, że biegły poligrafer nie może w opinii formułować wniosków dotyczących kwestii wiarygodności osoby poddanej badaniu. Nie może także używać stwierdzeń typu „wypowiedzi badanego były nieszczere”, „badany kłamał”, „badany mówił prawdę”, itp. Takiej oceny biegły nie może formułować w żadnej opinii, i to jest oczywiste, należy ten fakt jednak w tym miejscu podkreślić ze względu na to, że badanie poligraficzne często jest błędnie postrzegane jako ten rodzaj badania, który umożliwia wykrywanie kłamstwa. Jest to badanie, które ma na celu ustalenie, czy dana osoba

¹² Ibidem, s.490.

¹³ A. GABERLE, *W kwestii badań...*, s. 29.

¹⁴ Argumentował to tym, że ślad pozostaje po czymś, natomiast pobudzenie wywołwane jest przez bodziec, który jest aplikowany podczas badania, a więc taki wynik nie pozwala na wnioskowanie o tym, co było wcześniej. Jak podkreśla, w badaniu poligraficznym nie chodzi o badanie aktualnych reakcji, ale o wnioskowanie z nich o zaistniałych uprzednio zjawiskach. A. GABERLE, *W kwestii badań...*, s. 20.

posiada ślady pamięciowe dotyczące konkretnego zdarzenia, a więc czy posiada wiedzę o realiach danego zdarzenia bądź tej wiedzy nie posiada. Ustalenia te dokonywane są na podstawie przebiegu reakcji osoby badanej na zadawane pytania. Utożsamianie badania poligraficznego z procesem wykrywania kłamstwa jest więc niedopuszczalne.

Odrzucić należy także pogląd, że badanie poligraficzne ogranicza swobodę wypowiedzi¹⁵. Wskazuje się np., że swoboda wypowiedzi naruszana jest przez okoliczność, iż wypowiedź badanego ograniczona jest do udzielania odpowiedzi „tak” lub „nie”¹⁶. Ten argument został zanegowany przez S. Waltośa, który twierdzi, że każde swobodne wypowiedzianie się musi się mieścić w „granicach określonych celem danej czynności”, a „Swoboda wypowiedzi nie jest tożsama z dowolnością formy i treści wypowiedzi”¹⁷. Autor ten przypomina ponadto, że nikt nigdy nie negował prawa do zadawania pytań do rozstrzygnięcia, przy czym przyjmuje się, że pytania tzw. dopełnienia znacznie bardziej narażone są na sugestię odpowiedzi¹⁸. Warto także pamiętać o tym, że zadawane przez biegłego pytania stanowią jedynie bodźce¹⁹, które mogą w danej chwili wywołać określone reakcje u badanego, a istotą badania jest ujawnienie i zarejestrowanie tychże reakcji oraz ich interpretacja przez biegłego.

Trudno uznać, że obserwacja i rejestrowanie reakcji organizmu osoby, której zadawane są określone pytania, pozbawia tę osobę możliwości swobodnej wypowiedzi. Zwłaszcza, że osoba ta wyraziła wcześniej zgodę na badanie poligraficzne, co przecież jest warunkiem koniecznym, aby do takiego badania doszło. Należy zatem przyjąć, że w przypadku badania poligraficznego przeprowadzonego zgodnie z aktualną metodyką nie dochodzi do ograniczenia swobody wypowiedzi.

¹⁵ T. GRZEGORCZYK, *Kodeks postępowania karnego*, Kraków 1998, s. 345, A. GABERLE, *W kwestii badań...*, s. 27.

¹⁶ Z. DODA, A. GABERLE, *Dowody w procesie karnym*, Warszawa 1995, s. 203.

¹⁷ S. WALTOŚ, *Proces karny*, Warszawa 2009, s. 370.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ A. KRZYŚCIN, *Podstawy psychologiczne kryminalistycznego badania poligraficznego (cz. II)*, «Problemy Kryminalistyki» 229/2000, s. 14.

Z rozbieżnymi poglądami mamy do czynienia również w odniesieniu do kwestii dowodowego wykorzystania wyników badania poligraficznego. Do przeciwników traktowania ekspertyzy za dowód należał A. Gaberle, który twierdził, że możliwości wpływania przez badanego na rezultaty badania są znaczne, co ujemnie wpływa na ich miarodajność²⁰. Jak podkreślał, badania te są z gruntu niewiarygodne z uwagi na brak możliwości kontrolowania czynników wpływających na wynik badania²¹. Coraz częściej jednak pojawiają się głosy dopuszczające możliwość dowodowego wykorzystania wyników ekspertyzy poligraficznej²².

Do zwolenników dowodowego wykorzystywania ekspertyzy poligraficznej należy J. Wójcikiewicz, trafnie wskazując, że wynik takiej ekspertyzy podlega swobodnej ocenie sądu, tak jak każdy inny dowód, i może sądowi pomóc w ocenie wiarygodności wyjaśnień czy zeznań²³. Twierdzi ponadto, że trudno byłoby znaleźć inną metodę nauk sądowych z tak dobrze zbadaną wartością diagnostyczną, jak wartość badań poligraficznych²⁴. Dlatego należy to mocno podkreślić, kiedy mówimy o ekspertyzie poligraficznej jako dowodzie naukowym.

W praktyce wynik badania poligraficznego najczęściej wykorzystywany jest w celu eliminacyjnym, pełniąc funkcję odciążającą, na co wskazywał w swych badaniach R. Jaworski²⁵.

W kwestii dowodowego wykorzystania ekspertyzy wariograficznej wypowiadał się również Sąd Najwyższy. W postanowieniu z 21 grudnia 1998 r. wskazał, że „...zebrany dotychczas materiał dowodowy, tak w stadium postępowania przygotowawczego, jak i sądowego (m.in. ekspertyzy osmologiczne [...], ekspertyza wariograficzna) wskazuje na

²⁰ A. GABERLE, *W kwestii badań...*, s. 23, z poglądami A. GABERLEGO polemikę prowadziła D. KARCZMARSKA, *Badanie poligraficzne w procesie karnym (Uwagi polemiczne)*, «PiP» 57.3/2003, s. 00.

²¹ A. GABERLE, *W kwestii badań...*, s. 25.

²² P. ŚWIERK, *Badanie poligraficzne po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, «Prokuratura i Prawo» 9/2003, s. 56; J. WIDACKI, A. SZUBA-BOROŃ, *Badania poligraficzne...*, s. 15.

²³ J. WÓJCIKIEWICZ, *Ekspertyza...*, s. 251.

²⁴ Ibidem, s. 249.

²⁵ R. JAWORSKI, *Wyniki badań poligraficznych jako dowód odciążający*, «Prokuratura i Prawo» 6/1996.

duże prawdopodobieństwo popełnienia przez Wojciecha B. zarzucanych mu zbrodni²⁶. Jednoznaczna aprobata dowodowego wykorzystania wyników badań poligraficznych wyrażona została również w przywoływanym już postanowieniu Sądu Najwyższego z 29 stycznia 2015 r., w którym uznano, że art. 199a k.p.k. stanowi podstawę przeprowadzenia badań poligraficznych w innej fazie postępowania i wobec innych osób niż wymienione w art. 192a k.p.k. Sąd Najwyższy podkreślił, że art. 199a dotyczy postępowania karnego w fazie, w której toczy się ono przeciwko konkretnej osobie, czyli po przedstawieniu zarzutów, włącznie z etapem postępowania sądowego i jest to przepis, który może stanowić podstawę przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego, który w czasie badania wykorzystuje poligraf. Sąd Najwyższy wskazał także warunki formalne przeprowadzenia takiego dowodu, wśród których poza zgodą osoby badanej i brakiem bezpośredniego związku badania z czynnością przesłuchania badanej osoby za konieczne uznał pouczenie badanej osoby, że złożone wobec biegłego oświadczenia mogą stanowić dowód. W postanowieniu tym Sąd Najwyższy z całą stanowczością stwierdza, że „nie powinno budzić wątpliwości, że art. 199a k.p.k. może stanowić samodzielną podstawę przeprowadzenia dowodu z ekspertyzy wariograficznej zarówno w odniesieniu do podejrzanego, jak i oskarżonego. Jeśli opinia biegłego odpowiada warunkom określonym w art. 200 k.p.k., podlegać będzie swobodnej ocenie sądu tak, jak każdy inny dowód, przy czym sąd dokonujący takiej oceny nie będzie związany nakazem wykorzystania opinii wyłącznie na korzyść osoby badanej”. Trafnie przyjęto tam ponadto, że wynik badania poligraficznego nie może być wprost wykorzystany jako dowód winy lub niewinności, co nie oznacza jednak, że wykorzystanie tego dowodu w postępowaniu karnym jest niecelowe i niedopuszczalne.

Z praktycznego punktu widzenia jest to niezwykle ważne postanowienie Sądu Najwyższego, bowiem otwiera przestrzeń do szerszego wykorzystania wyników badań poligraficznych w charakterze dowodu naukowego.

²⁶ IV KO 101/98.

Mając na uwadze wskazywaną już wyżej okoliczność, że w środowisku prawniczym wiedza na temat badania poligraficznego jest raczej nikła, warto jak najczęściej podkreślać, że badanie poligraficzne stanowi metodę instrumentalnego ujawniania fizjologicznych objawów emocji²⁷, a wyniki ekspertyzy poligraficznej dostarczają jedynie informacji, czy można u badanego stwierdzić istnienie śladów pamięciowych dotyczących określonego przestępstwa.

3. PODSUMOWANIE

Bez wątpienia podstawowym celem badania poligraficznego jest eliminacja błędnych wersji osobowych. Nie należy jednak wykluczać możliwości dowodowego wykorzystania wyników badań ekspertyzy poligraficznej, ponieważ tak jak każda inna ekspertyza podlega ona swobodnej ocenie dowodów, której dokonują organy procesowe. Być może jest też tak, że jest to ekspertyza, która pojawia się stosunkowo rzadko w postępowaniach karnych, co przekłada się na marginalizowanie jej znaczenia. Ponadto obserwujemy niestety brak dostatecznej wiedzy, czy niekiedy wręcz nikłą orientację w środowisku prawniczym na temat nie tylko sposobu wykorzystania ekspertyzy poligraficznej, ale także w przedmiocie metod stosowanych w trakcie takiego badania. Sceptycyzm wobec ekspertyzy poligraficznej w dużej mierze wynika właśnie z tej słabej orientacji w tym zakresie, do czego przedstawiciele środowiska prawniczego często się przyznają.

Natomiast art. 199a należy uznać za przepis dopełniający unormowanie zawarte w art. 192a. Wzajemna relacja przepisów uprawnia do zajęcia stanowiska, że opinia biegłego wydana na podstawie przeprowadzonej ekspertyzy poligraficznej może być wykorzystywana na różnych etapach postępowania, zarówno w celach eliminacyjnych, jak również dowodowych. Wykorzystanie wyników badań, z których wynika, że podejrzany nie zna realiów przestępstwa, co może służyć eliminacji błędnej wersji bądź stanowić dowód odciążający, wciąż jest w polskiej

²⁷ D. KARCZMARSKA, *Badanie poligraficzne...*, s. 92.

procedurze karnej niedoceniane. Należy zatem postulować częstsze wykorzystywanie tego rodzaju badań na etapie czynności wykrywczych, co przełoży się na zawężenie kręgu osób pozostających w obszarze zainteresowania organów ścigania.

Warto więc podejmować ten temat w debacie naukowej, aby przełamać pewnego rodzaju niechęć do stosowania badań poligraficznych, które wcale nie tak rzadko mogą uchronić osobę niewinną przed nieuzasadnionym skazaniem. Należy zatem podkreślić znaczenie odciążające tego dowodu. Nieracjonalne wydają się także obawy, jakoby otwarcie możliwości dowodowego wykorzystania wyników badania poligraficznego otworzyło drogę do skazywania na podstawie tylko tego dowodu. Mając na względzie specyfikę dowodu z badań poligraficznych można przyjąć, że sędziowie nie będą skłonni skazywać na podstawie tego dowodu, jeżeli będzie to jedyny obciążający sprawcę dowód. Wynik ekspertyzy poligraficznej potwierdzający istnienie u sprawcy śladów pamięciowych dotyczących przestępstwa winien być bowiem zestawiany z innymi zebranymi w sprawie dowodami. Tego rodzaju dowód naukowy może i powinien służyć jako potwierdzenie słuszności przyjętego stanowiska w trudnym przecież procesie oceny całego zgromadzonego materiału dowodowego.

MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA BADAŃ POLIGRAFICZNYCH W POLSKIM PROCESIE KARNYM

Streszczenie

W artykule zaprezentowane zostały rozważania dotyczące możliwości wykorzystania wyników badań poligraficznych na użytek postępowania karnego. Zasadniczym celem takiego badania jest eliminacja błędnych wersji osobowych, jakkolwiek w doktrynie nadal pozostaje sporna kwestia możliwości dowodowego wykorzystania ekspertyzy poligraficznej. W artykule wyrażone zostało stanowisko, że wyniki ekspertyzy poligraficznej mogą stanowić dowód w procesie karnym.

THE POTENTIAL USE OF LIE DETECTORS IN POLISH CRIMINAL PROCEEDINGS

Summary

The article discusses the potential use of lie detectors in Polish criminal proceedings. The basic purpose of the polygraph test (viz. the lie detector) is to eliminate erroneous diagnoses of evidence given by witnesses in criminal investigations, but the validity of the method is still controversial. The author of this article expresses her opinion in favour of the polygraph as a potentially useful instrument in the collection of evidence in criminal proceedings.

Słowa kluczowe: dowód; badanie poligraficzne.

Keywords: evidence; the polygraph (the lie detector).

Literatura

- DODA Z., GABERLE A., *Dowody w procesie karnym*, Warszawa 1995
- GABERLE A., *W kwestii badań poligraficznych w polskim procesie karnym*, «PiP» 56.4/2002
- GRZEGORCZYK T., TYLMAN J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1998
- GRAJEWSKI J., PAPRZYCKI L. K., PŁACHTA M., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, I, Kraków 2003
- HOFMAŃSKI P., SADZIK E., ZGRYZEK K., *Kodeks postępowania karnego*, I, Warszawa 2004
- JAWORSKI R., *Wyniki badań poligraficznych jako dowód odciążający*, «Prokuratura i Prawo» 6/1996
- KARCZMARSKA D., *Badanie poligraficzne w procesie karnym (Uwagi polemiczne)*, «PiP» 57.3/2003
- KRZYŚCIN A., *Podstawy psychologiczne kryminalistycznego badania poligraficznego (cz. II)*, «Problemy Kryminalistyki» 229/2000
- MAREK A., KWIATKOWSKA-DARUL V., Toruń 2004
- JAWORSKI R., *Uwagi o rozwiązaniach dotyczących stosowania poligrafu w kodeksie postępowania karnego z 1997 r. (po nowelizacji z 2003 r.)*, «Przegląd Sądowy» 11-12/2005
- ŚWIERK P., *Badanie poligraficzne po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, «Prokuratura i Prawo» 9/2003

- WALTOŚ S., *Proces karny*, Warszawa 2009
- WARYLEWSKI J., *Dopuszczalność stosowania poligrafu w świetle nowej procedury karnej*, «Palestra» 44.5-6/2000
- WIDACKI J., *Glosa do postanowienia SN z 21 XII 1998*, «Palestra» 43.3-4/1999
- WIDACKI J., SZUBA-BOROŃ A., *Badania poligraficzne w procesie karnym w świetle postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2015 r.*, sygn. I KZP 25/14, «Prokuratura i Prawo» 2/2016
- WÓJCIKIEWICZ J., *„Trałowanie” w polskim procesie karnym (art. 192a k.p.k.)*, [w:] *Czynności procesowo-kryminalistyczne w polskich procedurach*, red. V. KWIATKOWSKA-DARUL, Toruń 2004
- WÓJCIKIEWICZ J., *Badanie poligraficzne (wariograficzne) pracownika i funkcjonariusza*, [w:] *‘Doctrina Multiplex Veritas Una’*. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Mariuszowi Kulickiemu, red. A. BALUSIEWICZ, A. MAREK, V. KWIATKOWSKA-DARUL, Toruń 2004.